

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S. ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**NOVÁ KONCEPCE AKTIVNÍ ZÁLOHY ARMÁDY
ČESKÉ REPUBLIKY**

Autor práce: Vladimír Rajchart

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. PhDr. Jiřímu Bílému,
CSc za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

RAJCHART, V. *Nová koncepce aktivní zálohy Armády České republiky* : bakalářská práce. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2015. 53 s. Vedoucí bakalářské práce: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Klíčová slova:

Aktivní Záloha, Armáda České republiky, Nová koncepce, NATO

Bakalářská práce se zabývá problematikou aktivní zálohy Armády České republiky. Zmiňuje vývoj institutu Aktivní Zálohy, vymezuje obecně problematiku fungování Aktivní Zálohy podle dosud platné legislativní úpravy. V samostatné kapitole jsou analyzovány její nedostatky. Zároveň je v práci představena nová koncepce Aktivní Zálohy, která byla schválena na začátku roku 2013, která však dosud není platná. Cílem bakalářské práce je tuto nově přijatou koncepci podrobit kritice a nalézt řešení k její optimalizaci. Je tak učiněno prostřednictvím obecně teoretické metody – analýzy dokumentů a textů. Doporučení, která mohou vést k eventuálnímu odstranění slabých stránek nově navržené koncepce, jsou učiněna také s ohledem na názory odborníků, se kterými byly v průběhu psaní práce vedeny rozhovory.

ABSTRACT

RAJCHART, T. *New Conception of Active Reserve Czech Armed Forces* : Bachelor thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2015. 53 p. Supervisor: doc. JUDr. PhDr. Jiří Bílý, CSc.

Key words:

Active Reserv, Czech Armed Forces, New Conception, NATO

Bachelor thesis deals with the active reserve of the Army of the Czech Republic. Mentions the development of the institute Active Backup defines a generally fun-issue tioning Active advances under currently valid legislation. In a separate chapter analyzes the shortcomings. At the same time work introduced a new concept of active reserve, which was approved in early 2013, but that is still not a pay-per. The aim of this thesis is to receive a new concept to criticize and find a solution to its optimization. This is done through a general theoretical methods - analysis of documents and texts. Recommendations that may lead to the eventual removal weaknesses newly proposed concept are also made with respect to the opinions of experts as they were set during the writing work interviewed.

OBSAH

ÚVOD	8
1 CÍLE A METODIKA PRÁCE	9
2 HISTORIE AKTIVNÍ ZÁLOHY A JEJÍ SOUČASNÁ POZICE V ARMÁDĚ ČR	11
2.1 HISTORIE.....	11
2.1.1 <i>První republika</i>	11
2.1.2 <i>Období socialismu</i>	14
2.1.3 <i>Změny po roce 1989</i>	15
2.2 VZNIK AKTIVNÍ ZÁLOHY	17
3 LEGISLATIVNÍ ZÁKLAD SOUČASNÉ KONCEPCE AZ	21
3.1 DŮVODY EXISTENCE, CÍLE A ÚKOLY AZ.....	21
3.2 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ.....	23
3.2.1 <i>Branný zákon</i>	24
3.2.2 <i>Zákon o průběhu základní nebo náhradní služby</i>	26
3.2.3 <i>Zákoník práce</i>	28
4 ANALÝZA NEDOSTATKŮ SOUČASNÉ KONCEPCE	30
4.1.1 <i>Nedostatečná možnost využití AZ</i>	30
4.1.2 <i>Nedostatečné vycvičení vojáků v AZ na některé druhy operací</i>	31
4.1.3 <i>Nemožnost nasadit vojáky v AZ na operace v zahraničí</i>	32
4.1.4 <i>Nízká podpora v řadách zaměstnavatelů a OSVČ</i>	33
4.1.5 <i>Nedostatečná podpora AZ v rámci rezortu Ministerstva obrany</i>	33
4.1.6 <i>Nedostatečná propagace a motivace vojáků při tvorbě AZ</i>	34
5 VÝCHODISKA NOVÉ KONCEPCE AZ	35
5.1 STANOVENÍ SMĚRU VÝVOJE AKTIVNÍ ZÁLOHY V BÍLÉ KNIZE.....	35
5.2 SWOT ANALÝZA	36
5.2.1 <i>Silné stránky</i>	36
5.2.2 <i>Slabé stránky</i>	36
5.2.3 <i>Příležitosti</i>	37
5.2.4 <i>Hrozby</i>	37

6	DISKUSE – HODNOCENÍ NOVÉ KONCEPCE	39
6.1	OPATŘENÍ V OBLASTI: NEDOSTATEČNÁ MOŽNOST VYUŽITÍ AZ.....	39
6.1.1	<i>Zhodnocení</i>	39
6.1.2	<i>Navrhované řešení</i>	40
6.2	OPATŘENÍ V OBLASTI: NEDOSTATEČNÉ VYCVIČENÍ VOJÁKŮ V AZ NA NĚKTERÉ DRUHY OPERACÍ	41
6.2.1	<i>Zhodnocení</i>	42
6.2.2	<i>Navrhované řešení</i>	42
6.3	OPATŘENÍ V OBLASTI: NEMOŽNOST NASADIT VOJÁKY V AZ NA OPERACE V ZAHRANIČÍ.....	43
6.3.1	<i>Zavedení možnosti</i>	43
6.3.2	<i>Zhodnocení</i>	44
6.4	OPATŘENÍ V OBLASTI: NÍZKÁ PODPORA V ŘADÁCH ZAMĚSTNAVATELŮ A OSVČ	45
6.4.1	<i>Druhy opatření</i>	45
6.4.2	<i>Zhodnocení</i>	46
6.5	OPATŘENÍ V OBLASTI: NEDOSTATEČNÁ PODPORA AZ V RÁMCI REZORTU MINISTERSTVA OBRANY	47
6.6	OPATŘENÍ V OBLASTI: A NEDOSTATEČNÁ PROPAGACE A MOTIVACE VOJÁKŮ PŘI TVORBĚ AZ	48
6.6.1	<i>Oblast finanční motivace</i>	48
6.6.2	<i>Oblast motivace formou benefitů</i>	50
6.6.3	<i>Psychologická motivace</i>	50
	ZÁVĚR.....	52
	SEZNAM POUŽITÝH ZKRATEK.....	55
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
	LITERÁRNÍ ZDROJE	56
	LEGISLATIVNÍ ZDROJE	57
	ELEKTRONICKÉ ZDROJE	58
	OSTATNÍ ZDROJE.....	59

ÚVOD

Předkládaná práce se zabývá problematikou Aktivní Zálohy Armády České republiky. Institut Aktivní Zálohy (dále jen AZ) se začal formovat na konci 90. let minulého století, tehdy ještě v podobě zájmu jednotlivců a občanských sdružení.

Tehdejší společnost pocítovala tlak na zrušení základní vojenské služby, tak zřejmě vznikla myšlenka na cvičení dobrovolných vojáků v záloze. Od té doby uplynulo dlouhých 15 let, v České republice dnes existuje AZ, která je součástí zálohy ozbrojených sil. Její jednotky mohou být v případě potřeby na základě rozhodnutí vlády nasazeny do akce.

Existence AZ představuje důležitý prvek provázanosti ozbrojených sil se společností, neboť ti, kteří do ní dobrovolně vstupují, se několik týdnů v roce věnují vojenskému výcviku a zároveň se věnují svému civilnímu povolání. Existence AZ má samozřejmě řadu dalších výhod, které jsou v textu práce zmíněny.

AZ je jedním ze dvou hlavních nástrojů zajišťující obranu našeho státu. Jak se institut AZ rozvíjel, bylo třeba také upravit koncepci jeho fungování. Nová koncepce, která byla schválena na počátku roku 2013, reflektuje aktuální potřeby AZ a přináší řadu opatření, které mají vést k významnějšímu zapojení vojáků v AZ do systému zabezpečení ochrany České republiky.

Tato nová koncepce byla koncipována jako dlouhodobě efektivní řešení problematiky aktivních záloh, a má odstranit nedostatky, kterými jednotky AZ doposud trpěly. Na základě analýzy této koncepce je možné na konci práce zhodnotit, v jakých oblastech je nová koncepce efektivnější a naopak – kde jsou její slabá místa.

Práce jednak z důvodu nedostatku místa, ale také z důvodu nedostatku odbornosti abstrahuje od rozboru finančních aspektů a rozboru legislativních změn.

1 CÍLE A METODIKA PRÁCE

V roce 2002 vznikly na základě zákona č. 128/2002 Sb., Aktivní zálohy dobrovolné, právní rámec termínu aktivní zálohy však dal až nový zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti.

Fungování institutu AZ jakožto subjektu obrany státu, je v České republice upraveno několika právními předpisy. S jejich zařazením do českého právního řádu, stejně jako s historií vzniku AZ na našem území, čtenáře seznamuje první kapitola práce.

Jedná se o ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, Listinu základních práv a Svobod, Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993, ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění zákona č. 300/2000 Sb., zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, v neposlední řadě také zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon), tedy zákon regulující brannou povinnost občanů, který shrnuje vojenské povinnosti vůči státu.

Jde o základní zákon, kterými se vojáci v aktivní záloze řídí, proto je mu věnována samostatná kapitola tak, aby na jejím konci mohly být zhodnoceny důvody, které vedly ke změně koncepce AZ. Změně předcházela Bílá kniha o obraně a Aktivní záloze, která nastínila základní principy dalšího fungování diskutovaného institutu. Měla dát nový impuls ke změnám, ve skutečnosti však tento obecný dokument přinesl spíše zklamání, o kterém pojednává druhá kapitola práce.

Na počátku roku 2013 schválila vláda zcela nový dokument - Koncepci aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky (dále jen Koncepce AZ) – který stanovuje cíle a postupy tvorby, použití a rozvoje aktivní zálohy. Třetí kapitola práce vysvětluje, proč předchozí koncepce AZ přestala být odpovídající a jaké změny nová koncepce přináší.

Cílem bakalářské práce je tuto nově přijatou koncepci podrobit kritice a nalézt řešení k její optimalizaci.

Nedostatky, které odborná veřejnost po schválení Koncepce AZ identifikovala, jsou shrnuty v samostatné čtvrté kapitole. V této části práce autor vychází z vlastních zkušeností člena AZ, z analýzy textů, které jsou dostupné v odborné literatuře, nechal se také inspirovat názory odborníků na danou problematiku. Realizoval rozhovor s velitelem čety Aktivních Záloh u 72. mechanizovaného praporu por. Mgr. Ivo Hainzem a rovněž velitelem družstva des. Ing. Janem Heřmánkem. V poslední části práce jsou navržena řešení, které by měly vést k odstranění identifikovaných nedostatků.

Cíl práce je naplňován na základě analýzy dokumentů a textů, tedy na základě obecně teoretické metody, která je často využívána v rámci kvalitativní výzkumné strategie.

2 HISTORIE AKTIVNÍ ZÁLOHY A JEJÍ SOUČASNÁ POZICE V ARMÁDĚ ČR

Následující text práce se zabývá vznikem a historickými proměnami institutu AZ. Do práce je zařazen z toho důvodu, aby čtenáři pochopili důvody, které v kontextu vývoje naší společnosti vedly k potřebám zavedení nové koncepce AZ.

2.1 Historie

2.1.1 První republika

O prvních dobrovolnících sloužících naší vlasti se v novodobé historii naší republiky a jejich armádních tradic dozvídáme v souvislosti s formováním československých legií v průběhu první světové války. Čeští i slovenští vojáci zde bojovali v ucelených jednotkách, jejichž velikost byla závislá na počtu dobrovolníků. Kuthan tvrdí, že právě aktivita těchto dobrovolníků byla jedním ze základních prvků, které Československu umožnily v říjnu roku 1918 jeho samostatnost.¹ Tím, že Kuthan zdůrazňuje souvislost mezi existencí vojenských dobrovolníků a vznikem nového samostatného Československa, potvrzuje důležitost existence tohoto institutu.

Československá armáda vznikla krátce po samotném vzniku Československa. Její členové, kteří nově vzniklé republice přísahali věrnost, byli jednak převzati z bývalé rakousko-uherské armády, z části byla profesionální armáda tvořena také československými legionáři. S existencí vzniku Československa jakožto mnohonárodnostního státu, byly od počátku spojeny problémy s ustavením česko-polských a česko-maďarských hranic, proti připojení k Československu protestovala navíc také německá menšina. Územní nároky obou zmíněných sousedních států vyústily v ozbrojený konflikt (obsazení oblasti Těšínska polskými vojsky, které mělo za následek několik dnů trvající česko-polskou

¹ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

válku a vytlačení Maďarů ze Slovenska a stanovení prozatímních hranic), obdobně byl řešen také spor s Němci, kteří vytvořili svou vlastní vládu v Liberci a požadovali připojení k Rakousku (vojenské obsazení Liberce a pohraničí).²

Právě tyto skutečnosti způsobily, že se do procesu obrany územní celistvosti státu připojil další typ dobrovolnických jednotek, skládající se z československých občanů různých společenských vrstev a zájmových spolků (např. dobrovolnické pluky Stráže svobody skládající se z členů Sokola a Dělnických tělocvičných jednotek, Slovácká brigáda, dobrovolecké pluky, strážní sokolské prapory atd.). „*V době, kdy mladá republika potřebovala doslova každého vojáka, po právě skončené světové válce, která přinesla mnoho ztrát na lidských životech a ekonomický pokles Evropy, to byli opět dobrovolníci, kteří v této kritické chvíli výrazně pomohli*“, upozorňuje Kuthan opět na význam dobrovolníků, jejichž útvary byly po skončení bojů rozpuštěny, a kteří se tak vrátili ke svým původním civilním profesím.³

System armádních personálních záloh nově vniklé československé armády, jejíž základy byly postaveny na tradicích československých legií, řešil branný zákon č. 193/1920. Ten zavedl v rámci všeobecné branné povinnosti 14 měsíční základní vojenskou službu, která byla platná pro všechny muže od 20 do 50 let (při splnění potřebných fyzických a psychických předpokladů), a která byla později (1923) prodloužena na 18 měsíců. Po skončení základní vojenské služby byli muži zařazeni do tzv. zálohy a vraceli se zpět do civilního života.

Tato záloha se dělila na dvě skupiny, do první skupiny (záloha I) patřili všichni vojáci v záloze do 41 let. Jejich úkolem v případě války bylo doplnit armádu přímo u jednotlivých druhů zbraní, k jejichž ovládání byli cvičeni. Druhou skupinu (záloha II) potom tvořili vojáci v záloze ve věku 41 – 50 let,

² KREJČÍ, Oskar. *Český národní zájem geopolitika*. Praha: Universe, 1993, s. 116.

³ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

kteří měli v případě války vykonávat strážní službu v týlu (uvolnění ostatních armádních jednotek pro boje na frontě).⁴

Vedle oficiálních armádních aktivit existovaly ještě další aktivity na obranu státu, které však nepředstavovaly oficiální součást systému armádních záloh podle branného zákona. Jednalo se o zálohy v podobě dobrovolné branné přípravy různých občanských spolků, „*kteří se různým stupněm věnovaly s nadšením výcviku s vojenskými prvky*“⁵. Jako příklad lze uvést Československou obec Sokolskou, dorost Československé obce legionářské, Dělnické tělovýchovné jednotky atd. Přesto, že aktivity těchto organizací nebyly oficiální, velení armády jejich existenci respektovalo (a často je v branných aktivitách i podporovalo), neboť mělo v živé paměti skutečnost, že právě tyto pomocné síly prokázaly značné nasazení při zmiňovaných bojích při potlačování národnostních nepokojů a formování hranic.⁶

Pernica upozorňuje, že zvláštní kapitolu v diskusi o aktivních zálohách v období první republiky tvořily Národní gardy, které navázaly na tradici dobrovolných měšťanských ostrostřeleckých sborů působících v 19. století.⁷ V roce 1926 se jednotlivé sbory sloučily do Svazu ozbrojených jednot RČS, který byl o devět let později přejmenován na Národní gardy. Hlavním úkolem těchto jednotek bylo „*připravovat příslušníky pro pomocnou vojenskou službu v případě mobilizace a války*“. V roce 1936 tvořilo Národní gardy celkem 112 místních

⁴ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

⁵ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

⁶ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

⁷ PERNICA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2004, s. 52.

organizací, z toho 95 organizací v českých zemích, 15 organizací na Slovensku a dvě na Podkarpatské Rusi s celkovým počtem 22 400 členů.⁸

Činnost všech těchto dobrovolnických organizací ukončilo vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava (15. března 1939). Aktivní vojáci i vojáci v záloze v průběhu druhé světové války utíkali do zahraničí, kde čekající na vytvoření nové československé zahraniční armády po vzoru československých legií z první světové války dobrovolně vstupovali do zahraničních armád, v rámci kterých vytvářeli samostatné československé jednotky (hlavně Polsko a Francie). Ke službě v zahraniční československé armádě, která bojovala za osvobození Československa, tehdy všechny bývalé československé občany, které se tou dobou nacházeli v zahraničí, mj. vyzval také Československý národní výbor v Paříži (tzv. mobilizační rozkaz).⁹

Nejen českoslovenští vojáci, ale také mnoho dobrovolníků z řad civilistů (žoldáci) bojovalo během druhé světové války na různých frontách, což, jak poukazuje Kuthan, bylo důsledkem vojenského systému a společenské výchovy, která byla nastavena za první republiky.¹⁰

2.1.2 Období socialismu

Po skončení druhé světové války Československo navázalo na prvorepublikový chod – to se týkalo i skutečnosti, že všeobecná branná povinnost byla upravena na základě předválečného branného zákona. Situace se změnila až po vítězném únoru (r. 1948, vítězství komunistů ve volbách, převzetí moci). V roce 1949 schválil komunistický režim nový branný zákon č. 92/1949, který stanovil, že základní vojenská služba bude vykonávána po dobu dvou let. Po jejím absolvování měli být vojáci přeřazeni do povinné zálohy, ve které byli

⁸ MINAŘÍK, Pavel a Pavel ŠRÁMEK. Československé vojenství: Vaše dotazy. *Www.vojenstvi.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://vojenstvi.cz/vasedotazy_74.htm>

⁹ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

¹⁰ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

vedení až do důchodového věku. Povinnost vedení záloh tehdy vyplývala z členství ve Varšavské smlouvě. Eichler uvádí: „*Nejvyšším stupněm vzájemných bezpečnostních záruk je kolektivní obrana, která je základem NATO, stejně jako byla základem Varšavské smlouvy, jež existovala v letech 1955–1990*“¹¹

„*V době komunistického režimu (1948 – 1989 pozn. autora) došlo k absolutní změně ve vnímání základní vojenské služby širokými vrstvami obyvatelstva*“¹². Zatímco za první republiky vytvářeli lidé obranný systém na bázi dobrovolnosti či z pocíťované občanské povinnosti, během zmíněných 40 let se tato povinnost změnila na povinnost nucenou, což, jak je známo, vyústilo v to, že mnoho branců se snažilo získat tzv. modrou knížku (důvodem jejího získání byli zřejmě nejčastěji zdravotní problémy, Kuthan ale zmiňuje i další důvody, jako jsou například důvody politické či ekonomické).

Zmíněná povinnost měla za následek negativní postoj k institutu vojenské služby, který byl navíc prohlubován nízkou úrovní jednání vojáků z povolání, kteří svým vystupováním dávali najevo svůj nesouhlas. Výsledkem bylo, že o službu vlasti v jedné ze dvou nejdůležitějších ozbrojených složek státu, společnost ztratila zájem úplně. Změnu uvedeného systému přinesl až listopad 1989.¹³

2.1.3 Změny po roce 1989

Návrat k demokratickému zřízení nutně znamenal změnu v oblasti armády. Bylo třeba, aby prošla procesem dekomunizace – ve smyslu personálním i ve smyslu nastavené doktríny a tradic. Armáda se tedy neměla stát nástrojem

¹¹ EICHLER. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1.* Praha: Portál, 2009. s. 30.

¹² KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

¹³ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

konkrétní společenské skupiny, nýbrž celé společnosti reprezentované legitimními politickými elitami.¹⁴

Prvním krokem k tomuto procesu byla změna branného zákona, která proběhla hned v roce 1990, a v důsledku tlaku ze strany společnosti s sebou přinesla zkrácení základní vojenské služby na rok a půl. Další výraznou změnou se stala skutečnost, že branci mohli dobrovolně odmítnout základní vojenskou službu, místo které mohli absolvovat tzv. službu civilní. Prodloužena byla také maximální hranice pro věci odkladů.

Dalších změn se armádní záležitosti dočkaly v roce 1993, kdy došlo k rozpadu Československa a zároveň ke vzniku současné České republiky. Novela branného zákona z tohoto roku zkrátila povinnou vojenskou službu na jeden rok. Vzhledem k nevyjasněné budoucnosti systému tvorby záloh a také z důvodu nedostatku financí však nově vycvičení vojáci v záloze již nebyli v dalších letech povolávání na základní vojenská cvičení.

V české veřejnosti převládal názor, že povinná vojenská služba byla ztrátou času i peněz¹⁵, jak uvádí průzkum Ministerstva obrany, se oficiálně začalo hovořit o úplném zrušení základní vojenské služby v roce 2003. Koncem tohoto roku byla schválena reforma, která stanovila zrušení tohoto institutu ke dni 31. 12. 2004, zároveň byla schválena plná profesionalizace armády České republiky. O tomto uvádí Percina: „při profesionalizaci ozbrojených sil dochází k poklesu podílu aktivního vojenského neprofesionálního personálu v mírové struktuře ozbrojených sil“.¹⁶

¹⁴ KŘÍŽ, Zdeněk. *Civilní řízení a demokratická kontrola armády v České republice: peripetie transformace vojensko-civilních vztahů po roce 1989*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004.

¹⁵ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Armáda České Republiky Symbol demokracie a státní suverenity*. Praha: Odbor komunikace a propagace, 2012. s. 133.

¹⁶ PERCINA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2004 s. 103.

2.2 Vznik Aktivní zálohy

Myšlenka vojenských cvičení, kterých by se účastnili pouze ti, kteří by o to stáli, začala být diskutována ve 2. polovině 90. let minulého století na základě zájmu různých jednotlivců a skupin o vojenskou a brannou problematiku.

Československá a později i česká branná legislativa umožňovala vojákům v záloze konat vedle povinných vojenských cvičení i dobrovolná cvičení. O taková cvičení však mezi vojáky v záloze nebyl zájem, neboť nevěděli v dostatečném předstihu ani termín jejich konání, ani obsah cvičení.¹⁷

Tehdejší společnost se potýkala se silícím tlakem na zrušení základní vojenské služby a úbytkem záložních vojáků, kteří se účastnili pravidelných vojenských cvičení. Snaha vyhnout se této povinnosti se navenek projevovala četnými „náhlými onemocněními“, „finančními krizemi v rodinách“ či „nepřekonatelnými potřebami zaměstnavatelů“, kteří nemohli povolance na vojenská cvičení pustit apod.¹⁸ Tato skutečnost velmi ztěžovala plánování cvičení i jeho následnou realizaci.

Myšlenka dobrovolných cvičení, o které se začalo hovořit, spočívala v povolání na vojenské cvičení pouze těch vojáků v záloze, kteří o to stáli a u kterých se dalo tedy očekávat, že budou cvičit dobrovolně a se zájmem. V průměru jen každý pátý občan byl ochoten naplnit své právo sloužit vlasti jako voják v aktivní záloze dobrovolné, jak se tenkrát tento institut nazýval.¹⁹ Kuthan v této souvislosti hovoří o „*zlomu v chápání a vnímání otázky vojenských cvičení*“.²⁰ Dále Vlček o tomto období uvádí „*Příslušníci vojenské zálohy účastníci se dobrovolně vojenských cvičení byli z počátku označováni ja-*

¹⁷ PERCINA, Bohuslav. *Politika celkových sil a otázka budování vojenské a nevojenské milice v České republice*. Brno: Vojenské rozhledy, 2012

¹⁸ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

¹⁹ PAJER, Jaroslav. *Armáda České republiky: symbol demokracie a státní suverenity*: 1993 – 2012. 2. doplněné vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013. s. 133

²⁰ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

ko dobrovolná záloha, protože neexistoval právní institut takové zálohy. Ten se z iniciativy ODS podařilo vytvořit v roce 2002 novelizací branného zákona. Tato novela vstoupila v platnost 1. 5. 2002 a definovala aktivní zálohu jako skupinu vojáků v záloze, která je předurčena pro doplnění ozbrojených sil již v míru, jejíž příslušníci se státem uzavřeli písemnou dohodu o dobrovolném udržování jejich vojenskoodborné připravenosti na období dvou až pěti let. Tato záloha byla označována jako aktivní záloha dobrovolná.²¹

Záložáci byli povoláváni na mimořádná vojenská cvičení k útvarům, u kterých působili, jako vojáci v základní vojenské službě (ZVS). Bylo zde zajímavé pozorovat kontrast mezi přístupem k plnění úkolů z doby ZVS a v podstatě dobrovolnému přístupu.

Poprvé byli záložní vojáci na dobrovolné vojenské cvičení povoláni na základě rozkazu náčelníka generálního štábu generála Šedivého v roce 1999. Velitel mechanizované čety u 72. mechanizovaného praporu poručík Mgr. Ivo Hainz²² potvrzuje, že právě nadšenost, řádný nástup, velká míra disciplinovanosti a ochotné plnění úkolů odstranily případné pochybnosti odpovědných vojenských orgánů k novému konceptu povolávání vojáků na cvičení.²³ „Faktický význam pro funkčnost ozbrojených sil tato dobrovolná cvičení neměla,“ uvádí Pernica a dodává, že „se jednalo spíše o marketingovou akci ozbrojených sil“.²⁴ Tento autor má zřejmě na mysli skutečnost, že dobrovolníci tehdy netvořili samostatné jednotky, na jednotlivých cvičeních byli zařazováni na potřebné funkce u různých útvarů.

O založení ‚organických jednotek‘, které by byly tvořeny dobrovolníky v záloze mající stále tabulkové zařazení, se shodli zástupci dobrovolníků s generálem Šedivým až o dva roky později (s jednáním o této záležitosti jsou spjata jména jako např. Jiří Kunc, František Koch či Václav Marhoul). Na konfe-

²¹ VLČEK, B. Aktivní záloha ozbrojených sil České republiky. *Vojenské rozhledy*, 2007, roč. 16, č. 4, s. 65-73.

²² STEHLÍK, VAŇOUREK. Moravská brigáda. Praha: Vaňourek. 2014. s. 81.

²³ Rozhovor s poručíkem. Mgr. Ivo Hainzem, velitelem čety AZ u 72. mechanizovaný prapor.

²⁴ PERNICA, Bohuslav. *Vývoj záloh AČR*. Praha, 2008, s. 6.

renci v Měříně v roce 2002 byl potom tento koncept prosazen, zároveň zde proběhla příprava podkladů pro novelizaci branného zákona z roku 1999 (zákon č. 128/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 218/1999). Právě v návaznosti na tuto novelu je možné hovořit o vzniku Aktivní zálohy dobrovolné (dále jen AZD). Následující tabulka u vádí počty dobrovolníků, kteří prošli vojenskými cvičeními od roku 1999 do roku 2003, tedy v době před vstupem nového branného zákona č. 585/2004 Sb., který teprve dal termínu ‚aktivní záloha‘ řádný právní rámec.

Tabulka 1 Vývoj počtu členů dobrovolných vojenských cvičení mezi léty 1999 - 2003²⁵

Rok	1999	2000	2001	2002	2003
Počet dobrovolníků	348	824	714	916	558

Nový branný zákon, který vstoupil v platnost od 1. 1. 2005, rozlišil vojenská cvičení na vojenská a výjimečná vojenská a vojenskou zálohu na povinnou a aktivní. Účastníci AZ se vedle vojáků z povolání stali jedinými vojáky vykonávající vojenskou službu v míru. Vlček k dané problematice uvádí, že „zavedení systému do výcviku vojáků v aktivní záloze byl potlačen prvek živelnosti,“ a poukazuje na skutečnost, že v rámci vojenských cvičení začala být důsledně dodržována ustanovení právních a vojenských předpisů, což bylo podle něj důvodem, „ze kterého vcházela ztráta zájmu těch vojáků, kteří se do aktivní zálohy přihlásili před rokem 2005 z důvodu bojového trávení volného času a tzv. hraní na vojáčky“.²⁶ Dalším důvodem poklesu zájmu se staly komplikace s uvolňováním těchto vojáků k výkonu vojenského cvičení některými zaměstnava-

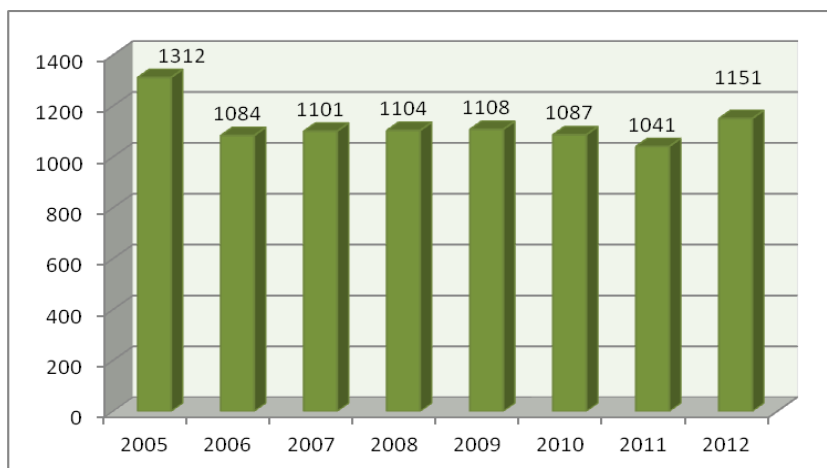
²⁵ KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

²⁶ VLČEK, Bohuslav. Aktivní záloha ozbrojených sil České republiky. *Vojenské rozhledy*. 2007, č. 4, 67 - 73. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/images/archiv_voj_rozhl/clanky/2007/4/7_aktivni_zaloha_ozbrojenych_sil.pdf>

teli. V období let 2006 a 2007 se však počet vojáků v aktivní záloze po dočasném poklesu stabilizoval.²⁷

V níže uvedeném grafu je uveden vývoj počtu vojáků v AZ po roce 2004, tedy po zavedení nového branného zákona.

Graf 1 Vývoj počtu vojáků v AZ mezi léty 2005 - 2012²⁸

Z přehledů analýz věkového složení vojáků v AZ, které zpracovává Ministerstvo obrany od roku 2006, vyplývá zřejmý trend postupného zvyšování průměrného věku. Průměrný věk vojáků v AZ v roce 2006 byl 35,6 let, na počátku roku 2012 už to bylo 37,2 let.

Ze srovnání vývoje profesní struktury vojáků v AZ vyplývá, že klesá zájem o vstup do AZ z řad zaměstnanců, což je pravděpodobně ovlivněno negativním postojem některých zaměstnavatelů, respektive jejich neochotou pouštět své zaměstnance na vojenská cvičení, nebo je dokonce zaměstnávat. Naopak, zvýšený zájem o vstup do AZ je zaznamenán na straně občanů bez pracovního poměru, což lze vysvětlit zejména stoupajícím zájmem studentů.²⁹

²⁷ TŮMA, JANOŠEC, PROCHÁZKA. *Obranná politika Československé a České republiky (1989-2009)*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - Prezentační a informační centrum MO, 2009, s.158

²⁸ Vlastní zpracování na základě údajů Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky.

²⁹ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2012, s. 12.

3 LEGISLATIVNÍ ZÁKLAD SOUČASNÉ KONCEPCE AZ

AZ funguje v rámci Armády České republiky již deset let, její současná koncepce však není z mnoha důvodů dostačující. V následujícím textu jsou předloženy základní informace o současném fungování AZ, na konci kapitoly jsou shrnuty nedostatky, se kterými se potýká a které vedly k realizaci nové koncepce AZ.

3.1 Důvody existence, cíle a úkoly AZ

Aktivní záloha je součástí zálohy ozbrojených sil České republiky (dále jen OS ČR) zřízené branným zákonem č. 585/2004 Sb. Její příslušníci kombinují dvě kariéry, vojenskou a civilní - několik týdnů v roce se věnují vojenskému výcviku, ve zbylém čase potom svému civilnímu zaměstnání. Bílá kniha o obraně z roku 2011 mimo jiné uvádí „Institut aktivní zálohy naplňuje právo občana podílet se na zajišťování obranyschopnosti České republiky i v době míru. Je také nástrojem propojení armády s civilní veřejností. Díky stálé vycvičené záloze se zvyšuje obranyschopnost ČR pro případ ohrožení.“³⁰

AZ byla vytvořena zejména proto, aby měla Česká republika připravenou kvalitní zálohu pro přednostní doplnění vybraných útvarů a zařízení při stavu ohrožení státu (dále jen SOS), nebo jeho válečném stavu (VS). Druhým důvodem bylo umožnit vojákům v záloze i občanům mimo ni vedle povinného plnění branné povinnosti také její dobrovolný výkon.³¹ Jedná se pouze o obecné důvody, dnes, v roce 2015 je možné důvody existence AZ pojmenovat konkrétněji:

1. **Finanční šetrnost** – současná koncepce OS ČR je založena na principu nejmenší možné velikosti armády, tedy takové velikosti, která stačí k plnění úkolů (3 000 vojáků AZ). Díky tomuto systému zajiš-

³⁰ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Bílá kniha o obraně*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2011, s. 109.

³¹ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2012, s. 7.

řování rezerv, které mohou být v případě potřeby využity, jsou v praxi minimalizovány náklady.

2. **Provázanost ozbrojených sil se společností** – zrušení základní vojenské služby a vznik profesionální armády by bez existence AZ vedl ke skutečnosti, že oblast obrany ČR by se stala věcí uzavřené skupiny profesionálních vojáků. Vojáci AZ se nejenom podílí na spoluúčasti při plnění úkolů AČR, ale také nepřímo provádí částečnou osvětu a provázání civilní komunity s problematikou obrany státu.
3. **Záložní zdroj pro doplňování profesionálních jednotek** - vzhledem k demografickému stárnutí obyvatelstva a rostoucím možnostem na trhu práce v civilním sektoru lze do budoucna předpokládat úbytek skupiny obyvatelstva vhodné pro rekrutování nových profesionálních vojáků. Vojáci AZ prochází prakticky stejným výběrovým řízením a splňují stejné podmínky, jako vojáci z povolání. Jejich schopnosti jsou armádě známé.
4. **Doplnění jednotek OS ČR o odborníky z oborů civilního rázu** – provoz některých odborností (např. právní služby) se armádě nevyplatí ve větším měřítku provozovat, nicméně tyto služby mohou být nárazově poptávány. V takovém případě je možné využít služeb příslušných členů AZ, kteří se potřebnému oboru věnují v rámci své civilní kariéry.
5. **Společensko-etické důvody** – působení v aktivní záloze u jejích příslušníků podporuje kladné charakterové vlastnosti (např. loajalita ke státu, vlastenectví, schopnost obětovat se pro druhé apod.), které jsou pro fungování každé společnosti důležité.³²

Od výše popsaných důvodů existence AZ lze snadno odvodit hlavní cíle a úkoly, které plní. Vedle již zmíněného vytvoření kvalitní zálohy OS ČR, která může být použita za stavu SOS nebo VS, se jedná o umožnění civilní kontroly

³² Armáda České republiky: Aktivní záloha. *Www.acr.army.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/aktivni-zalohy-6831/>>

uvnitř AČR a řešení krizových situací na teritoriu krajů, zejména v případě živelných a ekologických pohrom.³³

Armádu České republiky lze přitom považovat za prestižní instituci, která se u obyvatel těší velké důvěře. Zatímco před deseti lety jí v průzkumu týkajícího se důvěry Čechů ve společenské instituce projevovalo důvěru 55 procent obyvatel³⁴, v roce 2014 se tento stav o čtyři procentní body ještě zvýšil³⁵ (na rozdíl od Policie ČR (dále jen PČR), která z hlediska důvěry zaznamenává každý rok mírný pokles – v roce 2014 této instituci projevilo důvěru 47,3 procent Čechů).

3.2 Legislativní ukotvení

Problematika obrany státu, respektive problematika ozbrojených sil, je upravena několika právními předpisy. Mezi ty základní patří ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve kterém je odkazováno na skutečnost, že o vyhlášení válečného stavu rozhoduje Parlament.³⁶ Problematiky AZ se týká také další ústavní zákon, a sice zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, kde se v článku č. 15 uvádí, že „*nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním*“.³⁷

Zákonem, který stanoví, že bezpečnost České republiky zajišťují ozbrojené síly, je ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve

³³ Armáda České republiky: Aktivní záloha. Cíle a úkoly *Www.acr.army.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=7238>>

³⁴ REZKOVÁ, Miluše. Sociologický ústav AV ČR: Důvěra společenským institucím a lidem kolem nás - 2003. *Www.cvvm.soc.cas.cz* [online]. 2003 [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2942/f3/100211s_po30422.pdf>

³⁵ ČADOVÁ, Naděžda. Sociologický ústav AV ČR: Důvěra společenským institucím a lidem kolem nás - 2014. *Www.cvvm.soc.cas.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7205/f3/po140328.pdf>

³⁶ Ústava ČR; Listina základních práv a svobod; Parlament, Ústavní soud, ombudsman, ministerstva; Antidiskriminační zákon; Zákon o Sbírce zákonů; Volba prezidenta: podle stavu k 11. 2. 2013. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2013, s. 12.

³⁷ Ústava ČR; Listina základních práv a svobod; Parlament, Ústavní soud, ombudsman, ministerstva; Antidiskriminační zákon; Zákon o Sbírce zákonů; Volba prezidenta: podle stavu k 11. 2. 2013. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2013, s. 12.

kterém je dále uvedeno, že ozbrojené síly jsou doplňovány na základě branné povinnosti, přičemž její rozsah a úkoly ozbrojených sil obecně stanoví zvláštní zákon.³⁸ Dále zmíněný zákon definuje pojmy jako je nouzový stav, stav ohrožení státu, stanovuje také podmínky jejich vyhlášení.

Nejrozsáhleji se k problematice AZ vyjadřuje zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (dále jen branný zákon), který v kontextu zvoleného tématu bakalářské práce definuje institut AZ a zabývá se problematikou vojenských cvičení.

Dále se jedná o zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, který upravuje právní poměry vojáků v AZ, např. jejich práva a povinnosti, jmenování do vyšších vojenských hodností, problematiku jejich odnětí, občanská práva, kázeňské odměny a tresty, peněžní náležitosti, zdravotní péči apod.

3.2.1 Branný zákon

Branný zákon 585/2004 Sb. v první řadě stanoví, že občan, nebo voják *může dobrovolně převzít výkon branné povinnosti, pokud požádá o zařazení do aktivní zálohy dnem následujícím po dni, v němž dosáhne věku 18 let.*³⁹ Dále podmínkou zařazení do aktivní zálohy je *zdravotní způsobilost občana nebo vojáka v povinné záloze, potřeba ozbrojených sil a uzavření dohody o zařazení do aktivní zálohy.* V případě úspěšného přijetí k AZ definuje zákon: *Dohodu o zařazení do aktivní zálohy s vojákem uzavírá krajské vojenské velitelství na dobu 3 let. V dohodě se uvede vojenský útvar, vojenské zařízení nebo vojenský záchranný útvar) (dále jen "vojenský útvar"), pro který je voják připravován, služební zařazení, rozsah vojenských cvičení a předběžný souhlas s povoláním do služebního poměru vojáka z povolání na dobu do 2 let. Voják nebo krajské*

³⁸ Česká republika. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, čl. 3, odst. 1 a čl. 4.

³⁹ Česká republika. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, ustanovení § 5, odst. 1,2 a 3.

vojenské velitelství mohou od dohody písemně odstoupit před uplynutím doby, na kterou je dohoda uzavřena.

Vojenská cvičení

V prvním roce vykonávají vojáci v AZ vojenská cvičení v délce do osmi týdnů, v dalších letech potom již v délce do tří týdnů (21 dní). Vojáka v aktivní záloze lze povolát na výjimečné vojenské cvičení v délce do 14 dnů v kalendářním roce na základě nařízení vlády. Vláda nařízením stanoví počty vojáků v aktivní záloze a dobu, na kterou se povolají.⁴⁰

Kritika1 – takto nastavená časová dotace se jeví jako nedostatečná, protože za dobu 21 dnů není možné zodpovědně zvládnout znalosti a dovednosti, které jsou nezbytné pro kvalitní výkon vojenské služby. K této informaci je třeba podotknout, že dotace 21 dnů stanoví maximální délku výcviku. U mnoha útvarů dochází k nevyužití a pohybuje zhruba kolem 10ti dnů. Je nezbytné si uvědomit, že Armáda požaduje po vojácích v Aktivní Záloze stejné, nebo velice podobné výsledky a efektivitu plnění úkolů, jako po vojácích z povolání. Některé útvary, zejména bojové útvary dokonce pracují s variantou, že jejich zřizované Aktivní Zálohy mají plně nahradit jejich povinnosti, například při dislokaci útvaru na zahraniční misi. Pokud tedy vezmeme v patrnost úkoly takového útvaru a budeme uvažovat, že vojáci z povolání se na ně připravují po dobu celého roku, je nutné si položit otázku, jak se tímto požadavkem vypořádají vojáci aktivní zálohy za maximálně 21 dní ročně.

Kritika2 – povolávání vojáků v AZ na výjimečná vojenská cvičení není v praxi využíváno. Výhodné by bylo povolávat vojáky AZ při vzniku mimořádných událostí, při kterých by prováděly potřebné záchranné a likvidační práce. Nevyužívání těch 14 denních výjimečných vojenských cvičení je dáno skutečností, že kompetentní orgány nedokážou pružně reagovat na vznik těchto událostí. V každém kraji existuje jednotka AZ, která je schopná nastoupit (a často iniciativně sama nastupuje) a pomoci tak vojákům z pravidelné armády.

⁴⁰ Česká republika. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, ustanovení § 12, odst. 3 a 4.

Povolávání na vojenská cvičení

Vojáci v AZ jsou na oba dva druhy vojenských cvičení, tedy jak na cvičení řádné i výjimečné, povolávání Krajským Vojenským Velitelstvím prostřednictvím povolávacího rozkazu, který obdrží jako poštovní zásilku do vlastních rukou nejméně 4 týdny před dnem nástupu do výkonu cvičení. V případě potřeby (např. zabezpečení záchranných prací) je možné vojáky v AZ povolat i v kratší lhůtě.⁴¹

Kritika¹ – způsob povolávání (poštou) je vhodné pouze v případě řádných vojenských cvičení, v případě mimořádných cvičení (může se jednat např. o reakci na živelné katastrofy), to je nedostačující – než by vojáci nastoupili, bylo by dávno po katastrofě.

Ohlašovací povinnost

Branný zákon dále hovoří o povinnosti vojáků v AZ nahlásit příslušnému krajskému vojenskému velitelství případné závažné úrazy a vážná onemocnění, která mohou mít na výkon branné povinnosti vliv. Zákon umožňuje toto hlášení učinit dvěma způsoby – osobně nebo písemně.⁴²

Kritika¹ – zákon sice hovoří o dvou metodách nahlašování, ale v dnešní době by bylo dobré zvážit, nebo uvést do praxe i jiné efektivnější metody. Za zmínku stojí hlavně elektronický informační systém, nebo jiná elektronická metoda, která nabídne záložákovi rychlý způsob předání informace. V praxi se ukazuje, že předání informace za osobní účasti na Krajském Vojenském Velitelství, nebo napsání dopisu a zaslání poštou je v dnešní době příliš velká časová zátěž.

3.2.2 Zákon o průběhu základní nebo náhradní služby

Tento zákon upravuje řadu oblastí, nejdiskutovanějšími z hlediska kritiky jsou otázky služného, náhrady příjmu při vojenských cvičeních a odměňo-

⁴¹ Česká republika. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, ustanovení § 13.

⁴² Česká republika. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004, ustanovení § 32.

vání. Každý voják v AZ, plní-li podmínky dohody, má nárok na odměnu v částce 500 korun měsíčně. Tato odměna se vyplácí jednou za rok, vždy v lednu následujícího roku tak vojáci obdrží částku 6 tisíc korun. Jak je patrné z nastavené částky, jedná se spíše o částku symbolickou.

Stejně je tomu v případě služného, které představuje odměnu za účast na vojenském cvičení. Výše služného se u vojáků v záloze pohybuje od 550 korun (vojín) po 3 tisíce korun (armádní generál) měsíčně po dobu konání cvičení. Vojáci v AZ, kteří jsou povoláni na vojenské cvičení, mají po jeho dobu nárok na dvojnásobné měsíční částky služného.⁴³

Částky, které jsou vypláceny, naznačují, že odměna zřejmě není prvkem, který by současné aktivní záložníky v účasti v AZ motivoval.

Po dobu trvání vojenského cvičení mají vojáci v AZ také nárok na náhradu příjmu. Náhradu mzdy zaměstnanců řeší samostatný zákon (zákoník práce, viz níže), zákon o průběhu základní nebo náhradní služby řeší náhradu osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ). Tato náhrada se pohybuje od 60 do 95 % z částky denního vyměřovacího základu, podle počtu vyživovaných osob. Jinak je tomu u osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ), u kterých představuje vyměřovací základ jedna třicetina z částky, která se stanoví z neomezené částky, která je platná k prvnímu dni kalendářního měsíce, za který náhrada náleží, snižená o jednu čtvrtinu a vynásobená třemi.⁴⁴

⁴³ Česká republika. Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1990, ustanovení § 79 odst. 1, 2 a 5 a ustanovení § 83a odst. 1.

⁴⁴ Česká republika. Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1990, ustanovení § 79 odst. 1, 2 a 5 a ustanovení § 83a odst. 1.

⁴⁴ Česká republika. Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1990, ustanovení § 81, odst. 1 a 2.

Kritika1 – Způsob, kterým je náhrada příjmu u OSVČ v současné době řešená, je nespravedlivý. OSVČ jsou ve většině případů hendikepováni, protože náhrada je pro ně ztrátová, nedorovnává plně ušlý příjem.⁴⁵

3.2.3 Zákoník práce

V zákoníku práce je řešena problematika udílení pracovního volna souvisejícího s brannou povinností. Říká se v něm, že „*zaměstnanci od zaměstnavatele přísluší pracovní volno v nezbytně nutném rozsahu, je-li zaměstnanec povinen dostavit se k příslušnému vojenskému správnímu úřadu v souvislosti s výkonem branné povinnosti, po dobu, kterou potřebuje na cestu do místa povolání a dobu výkonu vojenského cvičení nebo výjimečného vojenského cvičení*“⁴⁶.

Uvedené ustanovení je dostatečně výmluvné – zaměstnavatel musí příslušníka AZ na dobu vojenského cvičení uvolnit, zároveň ho nesmí žádným způsobem diskriminovat, nutit ho, aby si na dobu vojenského cvičení bral dovolenou nebo ho po dobu cvičení ze zaměstnání propustit. Po návratu z vojenského cvičení je povinností zaměstnavatele zařadit zaměstnance zpět na stejnou pracovní pozici.

Kritika1 – Pro zaměstnavatele je tato skutečnost tou nejzásadnější v problematice zaměstnávání příslušníka AZ. Je nutné vést v patrnosti skutečnost, že na jednu stranu zákon zaměstnavateli přikazuje určitý přístup ke svému zaměstnanci, ale na druhou stranu je nutné si uvědomit, že zaměstnavatel zaměstnává zaměstnance zcela dobrovolně. V praxi se ukazuje, že vynucování zákona přes zaměstnavatelovu neochotu vede ke špatnému vztahu se zaměstnancem, což vede buď rovnou k nezískání, nebo případně ztrátě zaměstnání.

Na tuto skutečnost reaguje Ministerstvo obrany na svých webových stránkách tím, že příslušníkům AZ radí udržovat se zaměstnavatelem dobré

⁴⁵ KUTHAN, Pavel. *Aktivní záloha: (1999 – 2009)*. Praha: Československá obec legionářská, 2010, s. 26.

⁴⁶ Česká republika. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, ustanovení § 204 odst. 1 a 2.

vztahy založené na důvěře a informovanosti. Zároveň přiznává, že „zaměstnávání příslušníků AZ může zaměstnavatele stavět před určité výzvy“. Dále ministerstvo deklaruje výhody, které plynou ze zaměstnávání příslušníků AZ – jde podle něj o zaměstnance, u kterých je garantován dobrý zdravotní stav a trestní bezúhonnost. Zaměstnavatelé také v zaměstnancích, kteří jsou zároveň příslušníky AZ, získávají podle Ministerstva obrany „člověka, který umí přijímat a vydávat pokyny a který je orientovaný na plnění úkolů, a to i v obtížných podmínkách a nečekaných situacích“. Kromě toho zaměstnavatel získává také člověka s vysoce nastavenými morálními standardy.⁴⁷

⁴⁷ CIROK, Ľudovít. Ministerstvo obrany České republiky: Pro zaměstnavatele: Typické otázky zaměstnavatelů a odpovědi na ně. *Www.acr.army.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=7247>>

4 ANALÝZA NEDOSTATKŮ SOUČASNÉ KONCEPCE

Během deseti let existence AZ se z něj podařilo vytvořit institut, který je dostupný k plnění úkolů OS ČR. Podařilo se zavést funkční systém přípravy výcviku vojáků v AZ, systém, které plní propojovací roli OS ČR s civilní veřejností. Jedná se o systém, který umožňuje občanům ČR dobrovolně se zapojit do přípravy na obranu státu. Lze říci, že toto je kvalitní základ, na kterém může další fungování AZ stavět.

V souvislosti s dosavadními zkušenostmi s existencí AZ však byly na počátku nového desetiletí identifikovány nedostatky, které brání efektivnímu využívání tohoto institutu. Podobným problémem neprochází ovšem jenom Česká republika. Záložní jednotky Velké Británie se potýkají v současné době s klesajícím zájmem o službu a jejich počet tvoří jen malou část ozbrojených sil.⁴⁸

Nedostatky současné ho systému AZ:

1. Nedostatečná možnost využití AZ,
2. nedostatečné vycvičení vojáků v AZ na některé druhy operací,
3. nemožnost nasadit vojáky v AZ na operace v zahraničí,
4. nízká podpora v řadách zaměstnavatelů,
5. nedostatečná podpora AZ v rámci rezortu Ministerstva obrany
6. a nedostatečná propagace a motivace vojáků při tvorbě AZ.

Jednotlivým oblastem jsou věnovány následující kapitoly.

4.1.1 Nedostatečná možnost využití AZ

Vojáci AZ mohou být použiti k plnění některých úkolů v rámci nevojenského ohrožení. Toto použití je však omezené – při řešení nevojenských krizo-

⁴⁸ MINISTRY OF DEFENCE. *Future Reserve 2020*. Londýn: The Stationery Office, 2011, s. 23.

vých situací mohou být vojáci v AZ povoláni pouze na dobu 14 dnů v kalendářním roce.

Povolávání na mimořádná cvičení je v praxi používáno zejména k řešení reálných a závažných situací. Tento prostředek se tedy nevyužívá k výcviku, ale k řešení konkrétní mimořádné události. Z toho důvodu je otázkou, zda je na místě zavádět jakákoliv časová omezení. Jelikož z principu nelze předem definovat náročnost mimořádné události, může se omezení jejího řešení ukázat, jako kontraproduktivní. Z historie lze zmínit zejména nasazování AZ při živelných pohromách, jako jsou například povodně. V praxi tomu tak bylo, například 16. Června 2013, kdy vláda povolala příslušníky Aktivních Záloh Krajského vojenského velitelství Ústí nad Labem. Cvičení se zúčastnilo 44 z celkových 84 vojáků.

Omezení přítomnosti vojáků AZ na jakoukoliv dobu může vést k tomu, že se vojáci budou muset stáhnout uprostřed záchranných prací a svůj úkol nedokončí. Na druhou stranu musíme chápat potřebu vojáka AZ, že má své závazky vůči zaměstnavateli, pro kterého je nečekaná a neplánovaná ztráta zaměstnance problematičtější. Institut povolávání na mimořádná cvičení existoval až do roku 2013 v teoretické rovině. Armáda se k tomuto kroku odhodlala poprvé za dobu existence AZ. O efektivitě a vypovídající hodnotě lze diskutovat. Vojáci byli totiž povoláni na mimořádné cvičení ve stejný termín, kdy měli dlouhodobě plánované pravidelné cvičení. Nelze tedy plnohodnotně kvalifikovat efektivitu systému.

4.1.2 Nedostatečné vycvičení vojáků v AZ na některé druhy operací

V současné době se vojáci v AZ připravují na plnění úkolů v rámci pravidelných vojenských cvičení v prvním roce v době trvání v rozsahu do osmi týdnů, v dalších letech v délce do tří týdnů (21 dní) – voják v AZ je na vojenském cvičení školen a zdokonalován v činnostech, vztahujících se ke své funkci.

Za tuto dobu (tři týdny) je ale možné provádět zdokonalování pouze základních činností. Armáda pro vojáky pořádá spousty specializovaných kurzů,

ovšem veliké množství z nich je časově delší, než právě zmíněný limit. Voják v AZ je tedy v tomto případě limitován. Nemůže se tedy přihlásit a absolvovat potřebný kurz na činnost, která je nutná pro plnění některých druhů operací. Jako příklad vzdělávací činnosti lze uvést kurz pro řidiče, který ale trvá šest týdnů. V takovýchto případech se snaží školící středisko AČR Vojenská akademie Vyškov organizovat přizpůsobené kurzy pro dispozice vojáků v AZ. Nicméně ne vždy se tak daří a i přesto jsou určité potřebné kurzy nedostupné. Druhý aspekt specializovaných kurzů je nízká naplněnost. Jelikož se Armáda potýká s vysokým podstavem vojáků AZ, vzniká tedy stav, kdy některá místa nejsou obsazena. Vojenská Akademie sice vypisuje školení, ale pokud se nepřihlásí určitý počet zájemců, školení zruší.

4.1.3 Nemožnost nasadit vojáky v AZ na operace v zahraničí

Vojáci, účastníci se zahraničních operací musí splňovat kritéria, zejména vycvičenost pro konkrétní úkoly. Tato příprava (výcvik) podléhá dlouhodobé a časově náročné činnosti, která z pravidla zabírá několik měsíců intenzivního výcviku. V rámci výcvikového prostoru, který mají vojáci AZ k dispozici, není v jejich silách tento výcvik realizovat. Z pravidle se jedná o půl roční sérii včetně certifikačního cvičení ve výcvikovém prostoru v Německu. Druhý aspekt je dlouhodobé vyjmutí vojáka AZ z jeho civilního, zejména pracovního procesu. Zahraniční operace trvají z pravidla šest měsíců. K této době je nutné připočítat čas na přípravu a po návratu na režijní procesy. Takto dlouhá nepřítomnost by před zaměstnavatele mohla postavit značný problém, který by mohl mít zejména negativní dopad na zaměstnance. Tento bod je jeden z nejdiskutovatelnějších aspektů Bílé knihy a Nové koncepce. Nicméně v rámci členů NATO je nasazování záloh v zahraničních misích reálná skutečnost. Je tedy logické, že Česká republika v rámci svého členství v NATO zavádí tuto možnost, i když si všichni zcela jistě uvědomují, že k realizaci bude potřeba urazit ještě dlouhou cestu.

4.1.4 Nízká podpora v řadách zaměstnavatelů a OSVČ

Institut AZ nemá v současné době, jak již vyplynulo z předchozí kapitoly, dostatečnou podporu v řadách zaměstnavatelů. Zaměstnavatelé často čelí otázkám, do jaké míry je pro ně výhodné zaměstnávat vojáka AZ. Poskytování volna na cvičení je staví často do složité situace. Výpadek pracovní síly způsobuje organizační a finanční komplikace. V případě OSVČ dochází téměř zcela k výpadku výdělečné činnosti. Krajská Vojenská Velitelství a vojenské útvary poskytují informace o plánovaných cvičeních poskytovat dlouho dopředu, aby mohli zaměstnavatelé a živnostníci přizpůsobit svoji činnost tak, aby byl dopad na profesní činnost co nejmenší. Vojáci i jejich zaměstnavatelé musí ale stále počítat s tím, že v rámci povolání na mimořádné cvičení může vzniknout organizační komplikace v podstatě ze dne na den.

4.1.5 Nedostatečná podpora AZ v rámci rezortu Ministerstva obrany

Tak, jak je pozice vojáků AZ složitá v civilním prostředí, setkává se i s nesnadnou pozicí i v rámci MO. Obecně řečeno, vojáci AZ jsou v armádě považováni za „druhořadé“ vojáky, kteří nedisponují plnohodnotnou mírou využitelnosti. Pozice vojáků AZ vůči Armádě, případně MO je celkově složitá. Vyplyvá to nejenom z uvedené složitosti nasazení, tak například i druhu závazku. Voják AZ může kdykoliv ukončit svůj závazek bez ukončení důvodu. Dále se v praxi ukazuje, že účast na cvičení lze celkem snadno omluvit. Nelze se tedy divit, že voják AZ nemůže být základním stavebním kamenem Armády ČR. Koncepce si nedává nijak zásadní úkol v této oblasti. Obecně se ale dá konstatovat, že AZ jsou pro MO velice důležití a navýšení jejich počtu je pro MO důležitým cílem. Česká republika se zavázala vůči NATO disponovat určitým počtem vojáků. Jednou metodou, jak toho dosáhnout, je posílení vojáků z povolání právě o vojáky AZ. Vojáci AZ jsou pro armádu podstatně levnější. Z toho důvodu je podpora AZ v rámci MO důležitým aspektem.

4.1.6 Nedostatečná propagace a motivace vojáků při tvorbě AZ

Služba v AZ je, jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách práce, finančně ohodnocena. Bylo také zmíněno, že toto hodnocení nezabezpečuje odpovídajícím způsobem motivaci a podporu vojáků v AZ. V současné podobě nabízí Armáda vojákům v AZ několik variant finanční motivace. Je ovšem otázkou, zda se dá hovořit o motivaci, jako spíš kompenzaci. Z pohledu zaměstnance, poskytuje Armáda plnou refundaci mzdy. Ta se počítá z průměrného výdělku za poslední plný kvartál. Z praxe se hovoří o vypořádání hodnotě toho výpočtu. Mzda zaměstnance se často odvíjí od ekonomického výsledku zaměstnavatele, čerpání dovolené, nebo například nemocenské. Výsledkem může být, že refundace bez objektivního důvodu nedosáhne reálné částky, nebo naopak, bude Armáda refundovat větší částku.

Z pohledu OSVČ se jedná o částečnou refundaci ušlého zisku vycházející z přiznání ekonomických výsledků k výpočtu daní. Je nutné ale zdůraznit, že OSVČ dostává refundaci v rozsahu 60 a 95 procent.

V případě studentů se nejedná o žádnou refundaci, jelikož se student považuje na finančně nevydělavajícího. Zde tedy můžeme konstatovat, že dochází k zásadním nepoměrům. Pokud se na tento stav podíváme z praktického hlediska, může se zdát, že je v pořádku. Nicméně z motivačního hlediska vykazuje nedostatky. Pro armádu značně cílená skupina, tedy studenti jsou na druhou stranu nejvíce podmotivováni.

5 VÝCHODISKA NOVÉ KONCEPCE AZ

Z přechozí kapitoly vyplynulo, že současné právní předpisy a celková koncepce AZ neumožňují vyžít potenciál, kterým AZ disponuje. Přípravě nové koncepce předcházela SWOT analýza, na základě které bylo komplexně vyhodnoceno dosavadní fungování AZ.

5.1 Stanovení směru vývoje Aktivní Zálohy v Bílé knize

Jak již bylo v předchozích kapitolách řečeno, jedním z hlavních impulsů k tvorbě Nové koncepce Aktivní Zálohy byla Bílá kniha o obraně vydaná v roce 2011 za působení ministra obrany Alexandra Vondry a náčelníka generálního štábu Vlastimila Picka. Dokument uvádí: *Cílem Bílé knihy je analýza celkového stavu Ministerstva obrany a ozbrojených sil České republiky a vymezení koncepčních principů a konkrétních cílů pro jeho stabilní rozvoj*.⁴⁹

Bílá kniha zkoumá problematiku obrany státu z celkového pohledu a stanovuje mnoho zásadních směrů. Problematice Aktivní Zálohy se věnuje v jedné své části. Mezi zásadní přelom v přístupu k možnosti personálního doplňování přichází se zapojením bývalých vojáků z povolání: *Povinnost přijmout na určitou dobu konkrétní systemizované místo u vojenské- ho útvaru v rámci aktivní zálohy akceptují vojáci z povolání v rámci svého služebního závazku. Vojákem v aktivní záloze se stávají po ukončení služebního poměru na základě Dohody o zařazení do aktivní zálohy, která určuje místo výkonu služby dle jeho odbornosti, dosažené hodnosti a dalších náležitostí*.⁵⁰ Tomuto stavu se věnuje v kapitole o Hodnocení nové koncepce.

V dokumentu autoři dále zavádí zcela nový přístup k odměňování za službu v Aktivní Záloze. Nově, kromě samotného příslušníka AZ, má být fi-

⁴⁹ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Bílá kniha o obraně. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2011, s. 12

⁵⁰ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Bílá kniha o obraně. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2011, s. 110

nančně kompenzován i jeho zaměstnavatel. Toto je zásadní změna, po které příslušníci AZ dlouho volají a další směřování AZ by se patrně bez toho stavu neobešlo: *Služba v aktivní záloze je finančně kompenzována. Zajištění funkčnosti konceptu aktivní zálohy se neobejde bez motivování nejenom jejich příslušníků, ale i jejich zaměstnavatelů.*⁵¹

5.2 SWOT analýza

5.2.1 Silné stránky

Mezi silné stránky dosavadní koncepce patří:

- dostupnost, použitelnost a dosažitelnost AZ k plnění úkolů OS za SOS nebo VS,
- zavedený a funkční systém příprav a výcviku AZ,
- naplňování role propojení OS s civilní veřejností,
- umožnění občanům zapojit se do přípravy na obranu státu.

5.2.2 Slabé stránky

Většina slabých stránek byla identifikována v kapitole č. 4 (nedostatečná možnost využití AZ, nedostatečné vycvičení vojáků v AZ na některé druhy operací, nemožnost nasadit vojáky v AZ na operace v zahraničí, nízká podpora v řadách zaměstnavatelů, nedostatečná podpora AZ v rámci rezortu Ministerstva obrany a nedostatečná propagace a motivace vojáků při tvorbě AZ).

Nová koncepce zmiňuje ještě jednu slabou stránku, a sice neadekvátnost vymahatelnosti závazků plynoucích z uzavřené dohody o zařazení do AZ vůči vynaloženým prostředkům na získání a přípravu vojáka v AZ (vojáci mohou od dohody odstoupit bez udání důvodu).⁵²

⁵¹ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Bílá kniha o obraně. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2011, s. 110

⁵² MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2012, s. 16.

5.2.3 Příležitosti

Pro rozvoj dosavadních silných stránek současné koncepce lze do budoucna využít následujících příležitostí:

- Členy AZ je možné využívat k nasazení pro doplnění vojenských úkolů OS, například při ochraně objektů důležitých pro obranu státu (dále jen ODOS), posílení integrovaného záchranného systému (dále jen IZS) a PČR, jako náhradu za neobsazená místa specialistů profesionálů apod.
- Jednotky doplněné vojáky z AZ je možné více využívat k nasazení při živelných pohromách, epidemiích apod.
- Účelné využití civilní odbornosti příslušníků AZ.
- Využití vojáků AZ k podpoře a propagaci OS.
- Další využití schopností vojáků, kteří odchází ze služebního poměru po nějakou dobu po jeho ukončení.

5.2.4 Hrozby

Mezi faktory, které by mohly do budoucna fungování koncepce AZ ohrožovat, patří:

- Nedostatek finančních prostředků na její zabezpečení.
- Neochota zásadních subjektů akceptovat stanovené systémové změny.
- Absence legislativy zajišťující ochotu zaměstnavatelů uvolňovat vojáky k plnění zákonem stanovených povinností.
- Absence legislativy pro využití AZ k realizaci širšího spektra nevojenských bezpečnostních rizik
- Nedostatečná motivace vojáků a podpora zaměstnavatelů při tvorbě AZ.
- Nepřijetí změn v právních předpisech, na základě kterých má dojít k implementaci nového konceptu AZ.

Nová koncepce stanovuje dva základní obecné cíle, kterými jsou včasná dostupnost AZ a změny v oblasti nasazování AZ v operacích. K tomu je třeba učinit řadu dílčích opatření, která korespondují se zjištěnými nedostatky. Jednotlivá opatření a jejich komentář je uveden v následující kapitole.

6 DISKUSE – HODNOCENÍ NOVÉ KONCEPCE

Novou koncepci aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky schválila vláda 23. ledna 2013. Jedná se o materiál, který zvyšuje důležitost jejího podílu při obraně země a který vychází z Bílé knihy o obraně z roku 2011. Při jejím sestavování byly zohledněny zkušenosti řady českých i zahraničních odborníků.

6.1 Opatření v oblasti: Nedostatečná možnost využití AZ

Nová koncepce vyřešila problematiku nedostatečné možnosti využití AZ tím, že prodlužuje maximální délku mimořádného nasazení o jeden týden (celkově tedy tři týdny).

Zvyšují se také počty vojáků. Původní limit 3 000 systematizovaných míst je posunut na hranici 5 tisíc. Nová koncepce kromě toho určuje, že základním zdrojem pro tvorbu AZ jsou ti vojáci z povolání, kterým skončil služební poměr, a jsou po dobu pěti let zařazeni do zvláštní kategorie povinné zálohy a v případě potřeby OS mohou být zařazeni do AZ.

6.1.1 Zhodnocení

Domnívám se, že ani prodloužení lhůty využitelnosti vojáků v AZ neřeší situaci, ve které je nutné nasadit vojáky až do úplného vyřešení nebo splnění úkolu.

Kladně lze hodnotit také skutečnost, že koncepce jasně definuje náplň výjimečného vojenského cvičení, jako jednoho z druhů vojenské činné služby vojáků v AZ. Říká, že jeho cílem je nasazování vojáků v AZ při odstraňování následků živelných pohrom a krizových situací nevojenského charakteru. V koncepci se uvádí, že výjimečná vojenská cvičení slouží k podpoře IZS nebo PČR. Ve stejném duchu hovoří i obraná strategie ČR: *V principu mohou být ve prospěch IZS a PČR využitelné veškeré ozbrojené síly České republiky včetně*

aktivní zálohy.⁵³ To tedy znamená, že na rozdíl od minulé koncepce nejsou výjimečná vojenská cvičení určena především k výcviku.

Také opatření, na jehož základě jsou AZ doplňovány bývalými vojáky z povolání lze hodnotit kladně. Jeho důsledkem bude dle mého názoru lepší regulace celkového počtu vojáků v AZ. Pokud bude třeba stavy snižovat, bývalí vojáci z povolání nebudou jednoduše povoláváni. Bude-li naopak třeba stav zvýšit, vojáků bude povoláno více.

Kromě jednodušší regulace celkového počtu vojáků má toto opatření i další výhodu – bývalí vojáci z povolání jednoduše zajistí AZ vyšší kvalitu, protože se počet osob, připravených k okamžitému nasazení jednak zvyšuje, a jednak vojáci z povolání dodají AZ jakousi plnohodnotnou připravenost – mohou využít své znalosti, které získaly během dlouholeté služby. V tomto kontextu se hovoří o tom, že se AZ stanou jakýmsi poloprofesionálním sborem.

Kladně lze hodnotit jistě i jednodušší přestup bývalých vojáků z povolání do civilního života.

6.1.2 Navrhované řešení

Nějaký limit, určující dobu, kdy mohou být vojáci k dispozici na výjimečném vojenském cvičení (a tudíž i mimo zaměstnání) existovat kvůli civilnímu zaměstnávání existovat zřejmě musí. Zejména pro zaměstnavatele by byla otevřená maximální doba nasazení veliký organizační problém. Vojákům v AZ by mělo být ale umožněno individuální dobrovolné prodloužení této služby, podle uvážení a možností každého jedince. Toto řešení může znamenat pro AČR komplikaci v oblasti plánování nasazení. Byl by zde tedy především kladen důraz na komunikaci s každým jedincem.

Každý voják v AZ má individuální možnosti, pro někoho není problém dobu působení na povinném vojenském cvičení prodloužit. Obecně je známo, že například většina studentů má jiné (volnější) možnosti, než zaměstnanci

⁵³ MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Obraná strategie České Republiky*. Praha: Odbor komunikace a propagace, 2012. s.9.

s rodinami. Nová koncepce ostatně směřuje ke studentům civilních škol velkou pozornost (viz následující kapitoly).

6.2 Opatření v oblasti: Nedostatečné vycvičení vojáků v AZ na některé druhy operací

V současné době probíhá základní výcvik osm týdnů. S novou koncepcí se prodlouží na dvanáct týdnů. Toto prodloužení dává prostor pro kvalitnější výcvik a absolvování potřebných dovedností. V rámci pravidelných vojenských cvičení mají každý rok vojáci v AZ ještě další čtyři týdny výcviku.

Vojáci v záloze, kteří se znovu hlásí do služby po uplynutí doby delší než pět let, se musí podle nové koncepce podrobit ověření svých schopností formou přezkoušení v rozsahu základního výcviku a v rozsahu kvalifikačních požadavků pro pozici, pro kterou jsou předurčení.

Dalším opatřením, které má do budoucna zvýšit kvalitu připravenosti vojáků v AZ, je opatření, na jehož základě mají být v organických jednotkách organizovány tzv. stmelovací výcviky. Tyto výcviky se týkají vojáků, kteří nastupují k AZ do pěti let po ukončení předchozí vojenské služby. Vojáci, kteří zažádají k nástupu do AZ po delší době, než pět let, musí absolvovat přezkoušení z činností a znalostí v rozsahu kurzu základní přípravy (vstupní kurz do AČR) včetně specializovaných dovedností v rámci místa, kam se voják hlásí.

Nová koncepce klade důraz také na předurčení vojáků v AZ, proto navrhuje rozdělení vojáků do tří skupin podle plnění úkolů na:

- *vojenské vojáky* (bývalí vojáci z povolání po ukončení služebního poměru a vojáky AZ, kteří jsou součástí určených vojenských útvarů),
- *vojáky specialisty* (vojáci s civilní odborností přímo využitelnou pro plnění úkolů OS v případě potřeby)
- a *vojáky předurčené na systematizovaná místa v tabulkách počtů jednotek doplňovaných vojáky z AZ* (tito vojáci budou mít přesně stanovené úkoly a schopnosti, kterým potom bude odpovídat struktu-

ra, výzbroj, technika a celý obsah jejich přípravy). Zároveň nová koncepce stanovuje odpovědnost za doplňování stanovených jednotek.

6.2.1 Zhodnocení

Nová koncepce AZ tedy přípravu záložních vojáků, kteří za sebou nemají vojenskou službu, zpřísnila. Záložní vojáci, respektive kvalita jejich výcviku se tak opět zvyšuje – přibližuje se vojákům z povolání, kteří v současnosti dvacíctidenní základní přípravu již absolvují.

Rozdělení vojáků na tři skupiny zavádí nový přístup k předurčení na systemizovaná místa. V prvním skupině „vojskové“ spoléhá na aktivní zapojení bývalých vojáků z povolání. Zde je dobré si položit otázku, do jaké míry lze očekávat aktivní zapojení a ochozu u vojáka, který rozvázal služební poměr s Armádou ČR a odešel do civilního zaměstnání. Nicméně do této skupiny patří i vojáci v AZ, kteří slouží u bojových útvarů. Na tyto vojáky se vztahuje výcvik a určení příslušného útvaru. Je zde tedy předpoklad, že jejich výcvik a schopnosti budou odpovídat kvalitám vojáků z povolání u útvaru. Druhá skupina „specialistů“ vychází z předurčení dle civilního zaměstnání vojáka v AZ. Tento způsob předurčení může přinést OS kvalitní odborníky na požadovaná systemizovaná místa. Je ale nutné najít takové nástroje, aby byla zohledněna co nejpřesnější kompatibilita civilního zaměstnání s SM v OS. Třetí skupina zavádí primární směr zařazování vojáků v AZ. Jedná se o hlavní určení potřeb OS k plnění úkolů dle teritoriálního zařazení.

Rozdělení vojáků na tři skupiny je dle mého názoru správná cesta. Na jednu stranu využívá již zkušených a vycvičených vojáků pro bojové útvary, využívá odborných znalostí a schopností z civilního sektoru a pro ostatní vede tabulková místa. Systém tedy zavádí efektivnější umístování vojáků dle jejich dosavadních předpokladů.

6.2.2 Navrhované řešení

Uvedené opatření významně zatěžuje zájemce o působení v AZ v oblasti uvolnění se z civilního zaměstnání či studia. Prodloužení základního výcviku o

čtyři týdny může dle mého názoru vést k větší nechuti uvolňovat zaměstnance z práce. Jednou z možností, jak negativní dopad na straně zaměstnavatele v důsledku provedení opatření zmenšit, je rozložení základního výcviku na několik kratších dílčích kurzů, které by byly rozloženy do celého roku.

Otázkou zůstává efektivita tohoto opatření, domnívám se však, že při zachování rozdělení výcviku na několik částí (výcvik v Kurzu Základní Přípravy je již rozdělen na několik fází od teoretické přípravy v základní řádech, přes tělesnou výchovu, až po praktické cvičení taktiky a střeleckého výcviku) by se neměla nijak zásadně snížit.

Opatření k rozdělení vojáků do tří skupin vyžaduje několik důležitých aspektů. Nová koncepce předpokládá aktivní přístup bývalých VzP. Zde bude nutné sledovat trend naplněnosti a v případě negativního přístupu bývalých VzP přehodnotit toto opatření. Zařazování dle specializace klade na OS důkladnější požadavek na informovanost ze strany vojáka v AZ. Dle současného stavu je tento systém již dostatečně nastaven a poskytuje OS dostatečnou představu o civilním zaměření každého vojáka AZ.

6.3 Opatření v oblasti: Nemožnost nasadit vojáky v AZ na operace v zahraničí

Koncepce v oblasti nasazování vojáků V AZ na zahraniční operace zavádí několik dílčích opatření, která jsou ale nerozpracovaná, dá se tudíž předpokládat, že tato problematika prozatím do budoucna zůstane řešena pouze v teoretické rovině.

6.3.1 Zavedení možnosti

V koncepci v první řadě stojí, že *„vojáci v AZ jsou v době míru povoláváni pravidelně na cvičení při plnění úkolů při nevojenském ohrožení nebo do služby v operačním nasazení, pro něž jsou předurčení, a to na území České re-*

*publiky i v zahraničí*⁵⁴. Touto větou tedy koncepce zavádí možnost nasadit vojáky v AZ na operace v zahraničí. Dále je zde ještě zmíněno, že „*krátkodobě lze vojáka v AZ vyslat na zahraniční služební cestu se všemi náležitostmi jako u vojáků z povolání*“⁵⁵.

Dále koncepce určuje, že nasazování mohou být v zahraničních operacích pouze vojáci specialisté, určení na jednotlivá systémová místa, a to pouze v individuálních případech v rámci úkolových uskupení.

Koncepce ale dále kromě toho, že zmiňuje, že vojákům v AZ, pokud je to pro rezort ministerstva obrany potřebné, je třeba umožnit zdokonalovací přípravu a vojenský výcvik v zahraničí (jedná se pouze o výcvik, nikoliv o nasazení na operaci), žádný způsob výcviku pro zahraniční operace neurčuje.

6.3.2 Zhodnocení

Domnívám se, že koncepce problematiku nasazování vojáků v AZ více nerozpracovává z toho důvodu, že jejich využití v zahraničí v praxi neplánuje. Svědčí o tom mj. skutečnost, že nová koncepce na mnoha místech akcentuje využití vojáků AZ při obraně ČR nebo asistenční činnosti při krizových stavech.

Pokud by měli být vojáci AZ nasazeni mimo území ČR, stalo by se tak pravděpodobně v rámci aktivace článku 5 Washingtonské smlouvy (obrana proti ozbrojenému útoku). Podle toho, co uvádí nová koncepce, není možné vyloučit ani možnost nasadit vojáky v AZ při plnění úkolů v zahraničních operacích pod mandátem nadnárodních organizací (NATO, OSN, EU apod.). Nicméně prioritně by dle mého názoru měli být vojáci v AZ připravováni na obranu ČR a asistenční činnost při krizových stavech a na obranu státu.

Své přesvědčení stavím na skutečnosti, že jejich zařazování na tzv. mise by bylo finančně neefektivní, časově náročné a při existenci profesionálních

⁵⁴ Ministerstvo obrany České republiky. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany, 2012, s. 18.

⁵⁵ Ministerstvo obrany České republiky. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany, 2012, s. 25.

vojáků i poměrně zbytečné. Hlavně finanční náročnost dle mého názoru tuto možnost posouvá pouze do teoretické roviny. Kromě finančního ohodnocení vojáka na zahraniční misi, by bylo nutné po delší dobu (zahraniční mise trvají i půl roku) kompenzovat zaměstnavatele a refundovat mzdu. Z tohoto vyplývá, že i Armáda hodnotí takovéto předurčení vojáků v AZ jako neperspektivní.

Poslední aspekt nasazení v zahraničí vychází z dnes zavedeného standardu, tedy nutnost absolvovat speciální přípravu, tedy dlouhodobé zdravotní prohlídky a vyšetření, náročný výcvik potřebných dovedností a instruktáže pro konkrétní misi, jako například místní zvyklosti, jazyk, politická situace. Tato, zpravidla půl roční příprava v součtu s působením v misi, také půl roku vystavuje vojáka v AZ zhruba ročnímu zařazení do plné služby v AČR. Domnívám se, že nejenom komerční sféra v České republice není na takovýto stav připravena.

6.4 Opatření v oblasti: Nízká podpora v řadách zaměstnavatelů a OSVČ

Nízká podpora v řadách zaměstnavatelů je dle mého názoru jednou ze zásadních překážek při vytváření podmínek pro přípravu a působení vojáků v AZ. Nová koncepce zavedla prodloužení lhůt pro vstupní i pravidelná vojenská cvičení, proto byla potřeba, aby zavedla nějaké změny i směrem k zaměstnavatelům.

Dále bylo třeba, aby v rámci změn bylo pamatováno také na vojáky, kteří podnikají, jejich příjem je závislý tedy pouze na podnikatelských aktivitách a povolání na cvičení nebo nasazení v akci je může poškozovat více, než vojáky v zaměstnaneckém poměru.

6.4.1 Druhy opatření

Mezi změny, které nová koncepce zavádí, proto patří také zavedení institutu náhrad pro firmy, které mají při mimořádném nasazení záložníků dostávat finanční kompenzaci v hodnotě cca 1 675 Kč/den, při plánovaném vojenském cvičení potom 1 117 Kč/den. Tyto kompenzace mají být vypláceny po-

měrně a zpětně za uplynulý rok.⁵⁶ To znamená, že pokud se zaměstnanec účastní čtyřtýdenního výcviku, obdrží zaměstnavatel celkem 22 340 Kč, v případě, že by byl zaměstnanec také neplánovaně nasazen, zvýšila by se kompenzace na 33 500 Kč. K tomuto opatření je potřeba podotknout, že náhrada se týká skutečně pouze firemní, neboli podnikatelské sféry. Zaměstnavatelé zřizování státem nemají na náhradu nárok a nepřítomnost zaměstnance řeší z vlastních zdrojů.

Ministerstvo obrany se zaměstnavatele snaží motivovat k zaměstnávání vojáků v AZ mj. také například tím, že (v nové koncepci) deklaruje možnost využívat značku rezortu (podobnou značce kvality) právě výměnou za podporu (zaměstnávání) vojáků. Tento závazek by měl mít podporu jakéhosi memoranda (podpis dokumentu).

Ministerstvo obrany se v nové koncepci také zavazuje, že bude zaměstnavatele o záměru vojenských cvičení vojáků v AZ informovat v dostatečném předstihu.

Nová koncepce dále zavádí zvýšení finanční kompenzace pro OSVČ. Tito vojáci (jejich podíl na celkovém počtu záložních vojáků představuje přibližně 11 %), by měli být v systému odměňování zvýhodněni tím, že by nepobírali pouze náhradu, ale měli by nárok na služné a další benefity. Náhrada by v případě vojáků OSVČ představovala 1 675 korun denně (denní průměrná mzda + předpokládané odvody).

6.4.2 Zhodnocení

Výhody výše uvedených opatření jsou jednoznačné a nesporné.

V případě zaměstnavatelů zavedení kompenzace řeší ušlý zisk. Myslím si, že by ale vojáci v AZ neměli od tohoto opatření očekávat úplný obrat v postoji zaměstnavatele.

Lze odvodit, že uvedené opatření bylo učiněno proto, aby si za svého zaměstnance mohl zaměstnavatel v době jeho nepřítomnosti zařídit (a zaplatit)

⁵⁶ Při plánovaném vojenském cvičení by se potom jednalo o 1 117 korun denně.

náhradu, například přijetím brigádní pracovní síly. V praxi je ale zřejmě nemyslitelné, aby mohl brigádník chybějícího zaměstnance plnohodnotně zastoupit (jen adaptační proces nového zaměstnance na pracovní místo, kolektiv a povinnosti trvá běžně tři měsíce). U sofistikovaných forem zaměstnání lze navíc odhadnout, že náhradníka či brigádníka, který by disponoval schopnostmi v daném oboru, nebude možné nalézt vůbec. Zde se dlouhodobě spoléhá na dobrý vztah zaměstnance a zaměstnavatele.

Shrnout tedy lze, že kompenzace pro zaměstnance je vhodná pouze u některých oborů, v jiných oborech nepřijemnosti s absencí zaměstnance vlastně neřeší. Přesto ale nelze upřít, že takto nastavené řešení je oproti současnému stavu, ve kterém zaměstnavatelé nejsou motivováni vůbec, velikým krokem vpřed (i když ušlý zisk zaměstnavatelům nekompensuje zcela). Je ale samozřejmě spojeno s dodatečnými nároky na rozpočet ministerstva obrany.

6.5 Opatření v oblasti: Nedostatečná podpora AZ v rámci rezortu ministerstva obrany

Koncepce v tomto směru zavádí řadu opatření, která mají deklarovat vstřícný postoj ministerstva obrany vůči těm, kteří se rozhodnou působit v AZ a obecně vůči AZ jako celku.

Na několika místech (při různých příležitostech, v rámci různé problematiky) například zmiňuje, že vojáci v AZ jsou si plně rovni s vojáky z povolání (např. mzdové nároky v případě aktivní činnosti nebo možnost využívání stejných benefičních výhod, o kterých se zmiňuje kapitola č. 6. 6). Jedná se o důležitý psychologický aspekt, na základě kterého mohou vojáci v AZ rozpoznat změnu přístupu rezortu, pod který spadají.

Domnívám se, že v tomto ohledu je také praktické opatření v oblasti doplňování AZ o bývalé vojáky z povolání. Smíšením kolektivu a tvorbou pomyšlné poloprofesionální jednotky, by mělo dojít k potírání rozdílu ve smýšlení o AZ (amatéři) a vojáků z povolání (profesionálové) a tudíž i ke zlepšení mínění (a pozice) o AZ mezi veřejností.

Svou podporu AZ ministerstvo obrany hodlá do budoucna dokazovat také tím, že provede dílčí opatření v komunikaci s veřejností. Chystá se například zahájit systematickou spolupráci s vysokými školami, při které bude zvyšovat povědomí o problematice AZ a jejich přípravě k obraně občanů.

Kromě toho je dle mého názoru podpora zastřešujícího resortu patrná ve všech dosud popsaných opatřeních (např. kompenzace pro zaměstnavatele, která zvyšuje rozpočet, opatření kompenzující náhradu mzdy OSVČ, přiznání možnosti vojákům v AZ účastnit se (byť zatím jen v teoretické rovině) zahraničních akcí apod.) i opatření, která budou následovat v následující, poslední podkapitole.

6.6 Opatření v oblasti: a nedostatečná propagace a motivace vojáků při tvorbě AZ

Také v oblasti motivace vojáků při tvorbě AZ zavádí koncepce řadu opatření. Některá z nich lze považovat jednoznačně za kladná, jiná jsou z hlediska efektivity či praktičnosti diskutabilní, žádné z nich však podle mého názoru nelze považovat za špatné.

Lze je rozdělit do tří oblastí, a sice do finanční motivace, oblasti motivace formou benefitů a oblasti psychologické motivace.

6.6.1 Oblast finanční motivace

Nová konce ruší předchozí pohled na finanční motivaci a zavádí zcela nový pohled na odměňování. Výpočet služného bude vycházet z tabulkového platu vojáka z povolání na stejném systemizovaném místě, na kterém je zařazen voják AZ. Nebudou tedy (jako doposud) vytvářeny rozdíly mezi zaměstnanci, OSVČ a studenty (tzv. refundace mzdy). Průměrné služné u vojáků AZ má činit 957 Kč/den, za 20 dnů by tedy voják v AZ obdržel 19 140 korun.

Sjednocení úrovně vyplácení služného napříč AZ staví vojáky na stejnou vzájemnou úroveň. V rámci instituce AZ se jedná zajisté o správný krok. Nicméně, je třeba vést v patrnosti několik zásadních aspektů tohoto záměru. V případě, že voják AZ pobírá v civilním zaměstnání více, neposkytne mu

služba v AZ žádnou finanční motivaci, dokonce se dá hovořit i o jisté osobní dotaci. Nová koncepce se tuto situaci nicméně snaží řešit. V případě operačního nasazení, které ale není nijak přesně definováno a na tento samotný fakt koncepce naráží a sama si klade důraz na následné definování, uvádí, že v případě operačního nasazení se vojákovi AZ kompenzuje rozdíl mezi služným a jeho skutečnou civilní mzdou.

V opačném případě, tedy pokud zaměstnanec pobírá nižší mzdu, než voják z povolání na stejné funkci, můžeme toto řešení považovat již za motivační. Pokud použijeme jednoduchou úvahu o tom, že zaměstnanci s vyššími platy jsou například vzdělanější, schopnější a efektivnější, můžeme si položit otázku, pro jakou cílovou skupinu zaměstnanců je uvedené opatření motivační, na jakou cílovou skupinu obecně Armáda novou koncepcí zaměřuje.

Čistě teoreticky by toto opatření mělo vést v budoucnosti k tomu, že ti schopnější (odvozují od obecného: vyšší plat = vyšší vzdělání) se budou do AZ hlásit méně. Armáda neuvádí statistické informace o rozsahu refundací platů. Nelze tedy posoudit dopad tohoto řešení. V praxi se ale ukazuje, že zaměstnanci tvoří dominantní skupinu vojáků AZ. Armáda se tímto opatřením tedy vystavuje nebezpečí, že si zkomplikuje nábor určité skupiny uchazečů.

Nic na tom podle mého názoru nezmění ani skutečnost, že koncepce v rámci zvyšování motivace vojáků v AZ hovoří také o zvýšení odměny za dostupnost po dobu zařazení do AZ. Místo současných 500 korun měsíčně je navrhováno zvýšit odměnu na 1 000 korun. Voják v AZ by tedy ročně dostával místo 6 tisíc korun, 12 tisíc.

Dalším finančním nástrojem zvyšování motivace vojáků na účasti v AZ, který koncepce zavádí, je poskytování stipendia studentům civilních vysokých škol během studia. Tato skutečnost je ale podmíněna tím, že studenti mající nárok na stipendium by nepobírali odměnu (tedy oněch 12 tisíc korun měsíčně). Studenti dále získávají možnost uznání vojenské činné služby v AZ, jako povinnou školní praxi.

Získávání vojáku do AZ v době, kdy jsou ještě studenti, je patrně ideální cestou. Předpokládá se, že student disponuje s více volného času a nemá finanční závazky. Dále není vázán k vůli a přístupu svého zaměstnavatele. Nalezení této motivační metody pro studenty je tedy podle mého názoru jedna z nejrozumnějších cest, jak získat loajální a mladé vojáky.

6.6.2 Oblast motivace formou benefitů

O tom, že motivace je jedním ze základních nástrojů pro získávání nových vojáků do AZ a zvýšení loajality těch stávajících, svědčí skutečnost, že nová koncepce zavádí řadu motivačních opatření formou nabídky nejrůznějších benefitů.

Resort ministerstva obrany například vojákům nabízí možnost využít lékařskou péči v takovém rozsahu, v jakém ji využívají vojáci z povolání (pod podmínkou přechodu k Vojenské zdravotní pojišťovně), umožňuje jim také centrálně poskytovaných rekreačních možností a ubytovacích služeb ve stejném rozsahu jako vojákům z povolání. Dále mohou vojáci v AZ využít také možnost pronájmu společenských a kulturních zařízení, kterou dosud disponovali pouze zaměstnanci ministerstva obrany.

Zájemcům z řad vojáků v AZ nová koncepce také umožňuje pořízení kompletní soupravy vojenského stejnokroje (vycházkového), který mohou využívat na veřejnosti mimo činnou službu, například při slavnostních příležitostech.

6.6.3 Psychologická motivace

Koncepce se navíc zavazuje prezentovat službu v AZ jako veřejnou službu pro společnost, pro stát, pro občany. Činit tak bude na základě různých motivačních nástrojů. Jedním z nich je například využití formy morálního oceňování jednotlivců za zásluhy (nebo dosažené výsledky) prostřednictvím rezortních nebo vojenských vyznamenání.

Atraktivita pozice vojáků v AZ by měla být podle nové koncepce posilována také tím, že budou záložní vojáci při vhodných příležitostech v celé společnosti prezentováni jako nepostradatelní.

ZÁVĚR

Nová koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky přináší mnoho nových opatření, které mají vyřešit nedostatky, které byly během deseti let existence institutu AZ identifikovány. Jejich odstranění je podmínkou pro efektivnější fungování AZ a optimalizaci bezpečnostního systému České republiky jako celku. Za účelem naplnění těchto dvou předpokladů stanovuje nová koncepce dva základní cíle. Jsou jimi včasná dostupnost AZ a změny v oblasti nasazování AZ v operacích.

Včasná dostupnost AZ má být zajištěna na základě několika dílčích opatření. Zvýšení možnosti využití AZ má být jednak realizováno prostřednictvím zvýšením počtu vojáků v AZ (5 tisíc), a jednak prodloužením délky mimořádného nasazení vojáků o jeden týden. První opatření lze hodnotit kladně, obzvláště s přihlédnutím ke skutečnosti, že bylo pamatováno na zlepšení regulace počtu vojáků formou doplňování AZ z řad bývalých vojáků z povolání. Druhé opatření současnou situaci zlepšuje, ale neřeší. Bylo by vhodné, aby měli vojáci možnost individuálně si dobu povinného vojenského cvičení, v rámci kterého má být na základě opatření nové koncepce vykonávána podpora integrovaného záchranného systému a police, prodloužit.

Změny v oblasti nasazování AZ v operacích zahrnují změnu jasného předurčení vojáků v AZ na určité pozice, v rámci které mají existovat tři skupiny vojáků, kteří vykonávají různé úkoly. Opatření zohledňuje dosavadní znalosti a schopnosti vojáků, což zavádí individuální přístup. Tímto opatřením lze dosáhnout efektivnějšího nasazení.

Dalším opatřením v oblasti zvyšování efektivity při nasazování AZ v operacích je prodloužení vstupního i každoročního výcviku, jehož účelem je zkvalitnění připravenosti vojáků při výkonu asistenčních prací, při případné obraně vlasti a v neposlední řadě také v případě nasazení vojáků v AZ v zahraničních operacích.

Prodloužení délky mimořádného nasazení vojáků a prodloužení vojenských výcviků s sebou nese velké riziko v podobě zvyšující se nevěle zaměst-

navatelů uvolňovat vojáky z civilního zaměstnání. Tento fakt se nová koncepce snaží zmírnit několika opatřeními – finanční kompenzací pro zaměstnavatele, poskytnutím možnosti využívat značku rezortu ministerstva obrany jako značku kvality nebo příslib včasného informování o plánovaných vojenských cvičeních.

Ačkoliv koncepce rozšiřuje působení vojáků AZ tím, že zavádí možnost jejich nasazení v zahraničních operacích, zůstává toto opatření pouze v teoretické rovině a dále zřejmě nebude rozvíjeno. Důvodem je jednak jeho finanční náročnost, a jednak časové překážky v realizaci spojené s nevyřešeným systémem náhrad zaměstnavateli.

Nová koncepce nezůstává pouze u naplnění dvou základních cílů, zaměřuje se také na problematiku zvyšování motivace stávajících vojáků působících v AZ, ale také nových potenciálních zájemců. Zavádí zcela nový systém odměňování. Vojáci v AZ již nebudou vypláceni formou refundace mzdy, jejich oceňování bude vycházet z tabulkových platů. Je třeba uznat, že se jedná o opatření, které posiluje spravedlivost systému odměňování, zároveň ale naznačuje, že se nová koncepce zaměřuje především na podporu a získání osob s nižším platovým ohodnocením. Pro osoby se sofistikovanějším zaměstnáním je systém značně demotivující, což může do budoucna způsobit úbytek zájmu těchto osob o působení v AZ.

Dále nová koncepce kvůli zvyšování finanční motivace zavádí změnu financování OSVČ a zvýšenou finanční podporu zájemcům z řad studentů. V případě vojáků OSVČ je zaveden nový způsob financování, který reflektuje skutečnost, že současný systém je z důvodu úplné finanční závislosti na podnikatelských aktivitách v porovnání s vojáky v zaměstnaneckém poměru nespravedlivý. V případě podpory studentů byl jako nástroj motivace zaveden institut stipendií. Obě opatření lze hodnotit kladně.

Zájem o budování efektivní AZ se projevuje také ve zvýšené podpoře ze strany ministerstva obrany. To do budoucna vojákům v AZ poskytuje srovnatelné možnosti, kterých mohli dosud využívat pouze vojáci z povolání. Jedná se zejména o možnost využívání lékařské péče a rekreačních a ubytovacích zaří-

zení a možnost pořízení vycházkové uniformy, která může být využívána mimo činnou službu.

Ministerstvo obrany v rámci zvyšování motivace vedle uvedených benefitů na základě nové koncepce umožňuje využít morální oceňování jednotlivců působících v AZ formou rezortních nebo vojenských vyznamenání a posilovat pozici vojáků v AZ tím, že je bude při nejrůznějších celospolečenských událostech prezentovat jako integrovanou a nepostradatelnou složku ozbrojených sil.

Závěrem je možné zhodnotit, že navrhované změny a opatření by měly v praxi vést zkvalitnění systému tvorby AZ. Zda budou naplněny oba obecné cíle a dojde k významnému zapojení vojáků v AZ do systému zabezpečení obrany České republiky a k plnění úkolů v rámci kolektivní obrany, včetně aliančních závazků, ukáže až čas.

SEZNAM POUŽITÝH ZKRATEK

AČR	Armáda České Republiky
AZ	Aktivní záloha
ČR	Česká republika
AZD	Aktivní zálohy dobrovolné
OS ČR	Ozbrojené síly České republiky
OS	ozbrojené síly
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná
SOS	stav ohrožení státu
VS	válečný stav
MO	Ministerstvo obrany
ODOS	Ochrana objektů důležitých pro obranu státu
PČR	Policie České republiky
IZS	Integrovaný záchranný systém

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

- [1] KREJČÍ, Oskar. *Český národní zájem geopolitika*. 1. vyd. Praha: Universe, 1993. 179 s. ISBN 80-901506-2-4.
- [2] KUTHAN, Pavel. *Aktivní záloha: (1999 – 2009)*. 1. vyd. Praha: Československá obec legionářská, 2010. 47 s. ISBN není uvedeno.
- [3] PERCINA, Bohuslav. *Profesionalizace ozbrojených sil: trendy, teorie a zkušenosti*. 1. vyd. Praha: Agentura vojenských informací a služeb, 2004. 247 s. ISBN 978-80-7278-381-6.
- [4] PERCINA, Bohuslav. *Politika celkových sil a otázka budování vojenské a nevojenské milice v České republice*. Brno: Vojenské rozhledy, 2012. ISSN 1210-3292
- [5] VLČEK, B. *Aktivní záloha ozbrojených sil České republiky*. Vojenské rozhledy, 2007, roč. 16, č. 4, s. 65-73.
- [6] MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2012. 54 s. ISBN není uvedeno.
- [7] MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Armáda České Republiky Symbol demokracie a státní suverenity*. Praha: Odbor komunikace a propagace, 2012. 205 s. ISBN 978-80-7278-600-8.
- [8] MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Obraná strategie České Republiky*. Praha: Odbor komunikace a propagace, 2012. 12s. ISBN 978-80-7278-606-0
- [9] MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Bílá kniha o obraně*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2011, 167s. ISBN 978-80-7278-564-3

- [10] KŘÍŽ, Zdeněk. *Civilní řízení a demokratická kontrola armády v České republice: peripetie transformace vojensko-civilních vztahů po roce 1989*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 131 s. ISBN 80-210-3590-0.
- [11] PAJER, Jaroslav. *Armáda České republiky: symbol demokracie a státní suverenity: 1993 – 2012*. 2. doplněné vyd. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2013. 205 s. ISBN 978-80-7278-614-5.
- [12] MINISTRY OF DEFENCE. *Future Reserve 2020*. Londýn: The Stationery Office, 2011. 72s. ISBN 978-01-0851-089-2.
- [13] STEHLÍK, VAŇOUREK. *Moravská brigáda*. Praha: Vaňourek. 2014. 304s. ISBN 978-80-88028-00-0
- [14] TŮMA, JANOŠEC, PROCHÁZKA. *Obranná politika Československé a České republiky (1989-2009)*. Praha: Ministerstvo obrany ČR - Prezentační a informační centrum MO, 2009, str. 14.
- [15] EICHLER. *Mezinárodní bezpečnost v době globalizace. Vyd. 1*. Praha: Portál, 2009. 327 s. ISBN 978-80-7367-540-0.

Legislativní zdroje

- [16] *Ústava ČR; Listina základních práv a svobod; Parlament, Ústavní soud, ombudsman, ministerstva; Antidiskriminační zákon; Zákon o Sbirce zákonů; Volba prezidenta: podle stavu k 11. 2. 2013*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2013. 256 s. ISBN 978-80-7208-972-7.
- [17] Česká republika. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1998.
- [18] Česká republika. Zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004.
- [19] Česká republika. Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1990.

[20] Česká republika. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce v aktuálním znění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006.

Elektronické zdroje

[21] KUTHAN, Pavel. Četa Aktivních záloh 41. mech. praporu: Aktivní záloha Armády České republiky, I. část. *Www.az41.estranky.cz* [online]. 2009 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z:

<<http://www.az41.estranky.cz/clanky/prispevky/aktivni-zaloha-armady-ceske-republiky.html>>

[22] MINAŘÍK, Pavel a Pavel ŠRÁMEK. Československé vojenství: Vaše dotazy. *Www.vojenstvi.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://vojenstvi.cz/vasedotazy_74.htm>

[23] VLČEK, Bohuslav. Aktivní záloha ozbrojených sil České republiky. *Vojenské rozhledy*. 2007, č. 4, 67 - 73. Dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz/images/archiv_voj_rozhl/clanky/2007/4/7_aktivni_zaloha_ozbrojenych_sil.pdf>

[24] Armáda České republiky: Aktivní záloha. *Www.acr.army.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/aktivni-zalohy-6831/>>

[25] Armáda České republiky: Aktivní záloha. Cíle a úkoly *Www.acr.army.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-12]. Dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=7238>>

[26] CIROK, Ľudovít. Ministerstvo obrany České republiky: Pro zaměstnavatele: Typické otázky zaměstnavatelů a odpovědi na ně. *Www.acr.army.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <<http://www.acr.army.cz/scripts/detail.php?id=7247>>

[27] REZKOVÁ, Miluše. Sociologický ústav AV ČR: Důvěra společenským institucím a lidem kolem nás - 2003. *Www.cvvm.soc.cas.cz* [online]. 2003 [cit. 2014-09-17]. Dostupné z:

<http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2942/f3/100211s_po30422.pdf >

[28] ČADOVÁ, Naděžda. Sociologický ústav AV ČR: Důvěra společenským institucím a lidem kolem nás - 2014. *Www.cvvm.soc.cas.cz* [online]. 2014 [cit. 2014-09-17]. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7205/f3/po140328.pdf>

[29] Ministerstvo obrany České republiky. *Koncepce aktivní zálohy ozbrojených sil České republiky*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany, 2012. 54 s. ISBN není uvedeno.

Nepublikované dokumenty

[30] PERNICA, Bohuslav. *Vývoj záloh AČR*. Praha, 2008, s. 6.

Ostatní zdroje

[31] Rozhovor s poručíkem. Mgr. Ivo Hainzem, velitelem čety AZ u 72. mechanizovaný prapor.